

РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ОЦІНЮВАННЯ У ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ ІТАЛІЙСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ В ОСТАННЮ ДЕКАДУ XX СТОЛІТТЯ

Реформування педагогічної освіти відбувається у європейських країнах різними темпами, має суттєві специфічні особливості. Однак, розробка єдиних стандартів якості педагогічної освіти, професійного розвитку та педагогічної діяльності є запорукою того, що всі національні освітні системи рухаються у напрямі все більшої відповідності діяльності вчителя актуальним потребам суспільного життя національних держав та Європейського регіону в цілому. Реформування педагогічної професії та педагогічної освіти є не менш актуальним і для вітчизняного шкільництва. Вступ України у Болонський процес надав певного прискорення нашому руху до підвищення якості діяльності педагогічних ВНЗ [4, с. 4].

У контексті загальноєвропейських підходів до розбудови вітчизняної вищої педагогічної школи особливої актуальності набуває проблема забезпечення її якості, а саме розвитку процесів оцінювання, стандартизації та сертифікації. Тому найбільш значимим для України сьогодні вітчизняний компаративіст А. Сбруєва вважає творче поєднання позитивного вітчизняного досвіду педагогічної освіти, яка має прекрасні традиції, і кращих європейських тенденцій розвитку [4, с. 4].

Проблеми розвитку педагогічної освіти у світовому освітньому просторі традиційно перебували в полі зору вітчизняних науковців (Н. Абашкіна, Н. Дічек, В. Жуковський, К. Корсак, В. Кравець, Н. Лавриченко, О. Локшина, О. Овчарук, Л. Пуховська, І. Руснак, А. Сбруєва, О. Сухомлинська та ін.).

У Європі поки що відсутня єдина система інституційної оцінки діяльності освітніх закладів, аналогічна системі акредитації в США. Проте в кожній країні існують свої підходи до забезпечення і оцінки якості педагогічної освіти.

Дослідження основ теорії педагогічного оцінювання, огляд традиційних та інноваційних підходів до оцінювання для підвищення якості освітніх результатів перебувають в полі зору окремих вітчизняних дослідників [2].

З огляду на це досвід Італії у розвитку процесів оцінювання педагогічної освіти може стати корисним і в українських освітніх реаліях.

Мета статті – проаналізувати розвиток процесів оцінювання в Італійській республіці в останню декаду XX століття та визначити можливі напрямки покращення вітчизняної педагогічної освіти на сучасному етапі.

В Італії налічується близько 850 тис. державних вчителів, більшість з

яких (приблизно 700 тис.) працюють на безстроковому контракті. Це велика кількість у порівнянні з іншими країнами світу і це ставить Італію у число країн з найменшою кількістю учнів у класі. Середній італійський клас налічує 19 учнів, хоча це в значній мірі залежить від контексту. У великому місті часто можна знайти класи, де є більше, ніж 30 учнів. Як і в більшості європейських країн, й навіть більше того, значну кількість італійських вчителів складають жінки. Цифри коливаються від 99 % у дошкільних закладах, до 96 % – в первинній школі, 77 % – у першому класі середньої і 62 % – у другому класі середньої школи. Тенденція вказує на темпи зростання приблизно на 3 % протягом останніх п'яти років [3, с. 11].

Підготовка вчителів і професійний розвиток. Останні реформи в підготовці вчителів та їх неперервному професійному розвитку відповідали низку проблем, пов'язаних з якістю підготовки вчителів. Наприклад, існує також проблема «подвійного шляху рекрутства». У той час як багато вчителів, які входять в шкільну систему через офіційні канали рекрутства, були зобов'язані скласти низку складних іспитів за фаховою галуззю (хоча і не на знання методів викладання), інша група вчителів отримала призначення після введення системи оцінювання у якості тимчасового або запасного вчителя, які не завжди мали відповідну педагогічну підготовку [1, с. 19].

Результати звітів засвідчили, що близько 80 % вчителів взяли участь в одній чи кількох навчальних ініціатив за минулі роки (хоча вони не зобов'язані це робити). Існує значний набір курсів професійного розвитку, але вони, як правило, фрагментарні та безсистемні. Національний інститут документації, інновацій та наукових досліджень (Istituto Nazionale di Documentazione, Innovazione e Ricerca Educativa, INDIRE) займається створенням керівних принципів та залученням до більш сформованих програм професійного розвитку.

Міністерство освіти також розробило рекомендації для нових моделей неперервного професійного розвитку, і закликала до «рефлексивної» практики. За новою моделлю, підготовка відбувається в школі, «...разом з більш традиційними компонентами, як от дисциплінарне дослідження і наука освіти». Крім того, було розроблено низку систем з метою представлення інформації про доступну підготовку для вчителів, допомоги школам у виявленні їхніх навчальних потреб та забезпеченні якості освітньої пропозиції. Вчителі можуть посилатися на конкретний Генеральний Директорат з питань підготовки та підвищення кваліфікації, який було створено згідно Президентського Декрету № 347 DPR від 2000 року. Створення спеціального управління, в рамках Департаменту з розвитку освіти (Dipartimento per lo sviluppo dell'Istruzione), свідчить про приділення більшої уваги професіоналізму вчителя [1, с. 19].

Починаючи з 2000 року, Міносвіти почало вимагати від вчителів наявність диплома про вищу освіту в галузі свого предмету спеціальності,

в тому числі дворічний основний ступінь, після трирічного університетського курсу з предмету спеціальності, і принаймні один рік післядипломної підготовки. Вчителі також повинні взяти участь в дворічному курсі спеціалізації з упором на дидактику викладання різних предметів (багато хто вважає, що ці нові вимоги є надмірними). Підготовка вчителів у вузах і школах спеціалізації (schools of specialization, SSIS) також зараз контролюється кількістю вчителів експертів школи, на неповній основі. Міносвіти визнає необхідність забезпечення подальшого навчання, зазначивши в своїй недавній доповіді, що «...це ...вірно, що наука освіти не достатньо розвинена в нашій країні, і тому важко знайти когось, хто дійсно здатен навчити вчителів». Міністерство вважає, що університети несуть відповідальність за уточнення власних підходів до підготовки вчителів, і що для цього вони повинні будуть подолати «психолого-педагогічні та соціальні теорії» зі спостереженням, що відбувається в класах, і консультацією з керівниками шкіл й педагогічним персоналом [1, с. 20].

Згідно положень Міністерства освіти, базова педагогічна підготовка та неперервний професійний розвиток спрямовуються на підготовку вчителів-експертів, які здатні до посередництва у своїй професійній практиці «...з метою здійснення змін, необхідних для досягнення очікуваних цілей». Міносвіти також зазначає, що це є важливим для виявлення вчителів високої якості, які працюють на даний момент в системі шкільної освіти. Вони вбачають у державних вчителів-експертах важливий ресурс через їх здатність впливати на покращення практики інших учителів.

Зусилля Національного інституту з оцінювання освіти та підготовки кадрів (Istituto nazionale per la valutazione del sistema educativo di istruzione e di formazione, INValSI) у відшуканні передової практики в школах будуть також слугувати для виявлення вчителів і навчання високої якості. Міністерство рекомендує цілий ряд різних підходів до підготовки вчителів, які включають короткострокові курси, дидактичні лабораторії, вчительські мережі, співробітництво школа-вуз, наукові стипендії, магістерську підготовку та стипендії, стадії підготовки для інтенсивного й цілеспрямованого розвитку професійного навчання в бізнесі, соціальній науці, і культурних дослідженнях [1, с. 20].

Крім того, аналіз італійської ситуації в більш загальному європейському контексті дозволив італійським історикам педагогічної освіти визначити першу низку дуже важливих завдань – тенденцій в дії з тим, щоб оновити всю систему освіти, через низку загальних реформ: 1) *автономія установ*; 2) *система оцінки*: Міністерство освіти доручило міжвідомчому Комітету з координації, скористатися з підтримки CEDE (Європейського Освітнього Центру) на операційному рівні для оцінки шкільної системи; 3) *реорганізація шкільних циклів*: хоча загальна мета

полягає у продовженні обов'язкової освіти від 5 до 16 років, в гармонії з європейськими тенденціями, на політичному рівні, згідно угоди, яка передбачає розширення тільки на один рік, що визначає тим самим обов'язкову освіту як таку, що охоплює молодь віком від 6 до 15 років; 4) *нові колективні керівні органи шкіл*: були запропоновані деякі законопроекти та обговорені на політичному рівні. Метою певних партій було зробити участь соціальних компонентів в шкільному житті більш конкретними, також у зв'язку з автономією поодиноких установ; 5) *рівність між державними і приватними школами*: дискусія у цій сфері дуже загострилася ще й тому, що виживання італійських приватних шкіл, що представляють меншість студентів порівняно з державними школами, пов'язано з позитивним вирішенням цієї проблеми [5, с. 147].

Завдання Міністерства освіти полягає у досягненні безпосереднього впливу на шкільну реальність – які очікують основних реформ уже тридцять років – через ряд основних нововведень: 1) *модифікація шкільних випускних іспитів*: тривалий «експериментальний» період закінчується введенням іспиту, який забезпечує кращу оцінку студентів і всієї освітньої діяльності в гімназії (upper secondary school level); 2) *модифікація програм з історії*: визнання більш широкого значення актуальності для кращого знання про світ, який оточує студента, остання програма з історії у середній школі, з 1999 навчального року, була присвячена винятково вивченню 20-го століття, таким чином, сильно знижуючи ефекти попередніх програм; 3) *впровадження системи дидактичних «кредитів» і набуття «боргів»*, які повинні гарантувати більшу самостійність студента і, в той же час, уникнути невдач й уроків, компенсувати дефіцити, які досі не дали суттєвих результатів [5, с. 147–148].

Однак, цей широкий інноваційний фермент, має межу щодо труднощів у подоланні існуючої різниці між інноваційним і просунутим рівнями проектів реформи та фактичними рівнями їх здійснення. Тому, незважаючи на те, що шкільна та університетська системи знаходяться в русі, реальні можливості якісного та ефективного розвитку не завжди чіткі й зрозумілі.

Індикатори щодо оцінювання. Були зроблені перші кроки щодо активації системи оцінювання й уможливлення моніторингу перетворень. В останні роки ХХ ст. питання оцінювання було першочерговим питанням у школах, університетах, з причини гармонізації системи в європейському контексті; раціоналізації і економічно ефективного використання ресурсів; реалізації проекту автономії, для якої з самого початку була передбачена система неперервного моніторингу, з метою перевірки, порівняння між спільною метою, конкретними завданнями і досягнутими результатами. Крім того, продовжуються дискусії щодо усвідомлення того, що оцінка повинна бути зрозуміла як інструмент для отримання більш глибоких знань й вдосконалення системи освіти. Але на рівні конкретної реалізації,

нова культура оцінки зустрілася з чималими труднощами, пов'язаними як з культурними традиціями, які змусили певних фахівців вважати кожную спробу оцінки як не дуже сумісну з освітнім процесом, і до того, що – до цього моменту – в Італії дослідники виходили з одностороннього інтересу в ініціативах, без точної участі у перевірці і контролі результатів. У зв'язку з цим у той період велися дискусії про оцінку педагогічної освіти, але насправді цей аспект ще не є частиною системи органічних пропозицій [5, с. 148].

Досвід оцінювання стосувався післядипломної підготовки (*formazione in servizio, F.I.S*) та був реалізований Регіональними інститутами досліджень, експериментів і оновлення освітніх знань (*Istituti Regionali di Ricerca, Sperimentazione e Aggiornamento Educativo, I.R.R.S.A.E.*), Ломбардії, Емілії-Романї, Апулії, Трентіно, а також розпочатий Бібліотекою дидактичної та педагогічної документації (*Biblioteca di Documentazione Pedagogica, BDP*). Початок з 1998/99 навчального року ступеневого курсу в Науках початкової освіти (для педагогічної освіти в секторі дитячих садків й початкових шкіл) став приводом для запуску в реальному вираженні і в органічний спосіб взаємодії оцінювання як з точки зору університетської діяльності, так і досвіду підготовки, які мають бути реалізовані в школах. Таким чином, ініціативи у сфері оцінювання стосуються оцінки системи шкільної освіти та наукових і технологічних досліджень в університетах [5, с. 148–149].

Оцінювання системи шкільної освіти. 21 травня 1997 року Міністерство освіти видало директиву № 307, згідно з якою Національна Служба з Якості Викладання (*the National Service for Quality of Teaching, Servizio Nazionale per la Qualita dell'Istruzione – S.N.Q.I.*) була інституалізована, доручивши її реалізацію в Європейський Центр Освіти (*the European Centre of Education, CEDE*) «Це має бути ядро того, що через кілька років мають стати незалежний орган з оцінки шкільної системи». Міністерство освіти вносить свій вклад у діяльність CEDE: формулюванням пропозицій щодо мети оціночної діяльності, єдністю напрямку; розробкою ліній втручання в різних секторах школи, а також у тих питаннях, що становлять загальний інтерес; шляхом вивчення оперативних проектів CEDE з метою перевірки наслідків щодо цілей і чітких ліній втручання; визначенням необхідних зв'язків з інформаційною системою Міністерства [5, с. 149].

На початку функціонування служби був необхідний вибір пріоритетних сфер втручання у перспективі інтегрованої системи: відбір і колекцію моделей та інструментів для підтримки самооцінки; визначення змінних, розглядаючи їх в основних міжнародних відносинах; визначення моделі шкільної популяції як статистично значимої, на якій можна зробити зразок спостережень; виявлення ряду інструментів, корисних для зазначення компетенцій і здібностей, набутих студентами, а також змінних

фону і можливих умов дидактичного втручання; створення структури для екзаменаційних тестів або перевірок узагальнюючого характеру, що залучили істотну кількість студентів; конституція оціночних архівів для шкіл і автоматизованих архівів для оцінки, як в дослідженнях, так і в якості сервісної функції; навчання фахівців стосовно оцінювання проблем.

Архіви Оцінювання для Самооцінювання Шкіл (A.D.A.S., Archivi dell'Autosvalutazione delle Scuole) дозволяє порівняти отримані результати в певному контексті ти інших сусідніх чи схожих групах. Школа через своїх вчителів може безпосередньо використовувати архіви і є можливість вибору моментів навчального процесу, які вимагають уважної оцінки для того, щоб прийняти відповідне рішення. A.D.A.S. був створений з метою підвищення практики в школі та самооцінки, оцінки та систематизації матеріалу (питань або елементів), на основі дидактичних гіпотез тощо [5, с. 149–150].

Національна Служба Якості Викладання (Servizio Nazionale per la Qualita dell'Istruzione, S.N.Q.I.) установа була прийнята різними компонентами системи шкільної освіти, оскільки, насправді вона не утвердилася в якості зовнішньої системи управління тільки для спостереження даних та їх порівняння, але як елемент системи, будучи в стані взаємодіяти з нею в порядку адаптації освітніх пропозицій до потреб, які виникають в італійському суспільстві. Слід відзначити, що система оцінювання була призначена для поліпшення ефективності педагогічної освіти й збагачена шляхом доповнення додатковими інструментами: визначення культурних і освітніх стандартів для всієї національної території, як сильне виправдання для підтримки правового значення освітніх кваліфікацій; це дало б сенс також до стратегії освітнього боргу і кредиту в контексті індивідуального навчального плану; можливість використання конкретних послуг з оцінки школи, щоб розпочати оцінку системи шкільних операторів [5, с. 150].

Оцінка на університетському рівні. Що стосується оцінки наукових й технологічних досліджень на рівні університету, Міністерство освіти запровадило систему фінансування дослідницького університету на основі незалежного механізму оцінки наукових пропозицій національного інтересу з боку анонімних рецензентів, з контролем від Гарантійного Комітету, призначеного Міністерством. Оцінка проектів повинна враховувати низку критеріїв, встановлених Міністерством Освіти: оригінальність програми і її внесок у наукове знання галузі; національна актуальність наукової програми; чіткість й можливість перевірки цілей; компетентність наукових координаторів; компетенція груп прихильників; взаємодоповнюваність компетенцій і внесків; науково-технічна цінність пропонованих методів; достатність наявних ресурсів; конгруентність дослідницьких фондів [5, с. 150–151].

Таким чином, аналіз джерел, у яких розкриваються проблеми

вдосконалення системи оцінювання якості педагогічної освіти, дозволяє стверджувати, що домінантою сучасної освітньої парадигми у італійському контексті стає орієнтація на підготовку вчителя, спрямовану на творче самоствердження, саморозвиток та самореалізацію упродовж усього життя, на формування основ професійної компетентності, що в подальшому забезпечує конкурентноздатність випускників на ринку праці. Крім того, необхідно усвідомлювати, що пошук Україною власних шляхів удосконалення цього процесу має здійснюватися з урахуванням пріоритетів, що визнані ефективними у європейському освітньому просторі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Italy: A system in transition case studies from two schools [Electronic resource] / By Janet Looney. – OECD Cosimo Laneve, University of Bari Maria Teresa Moscato, University of Bologna. – Access mode : <http://www.oecd.org/edu/ceri/34260408.pdf>
2. Основи педагогічного оцінювання: [навчально-методичний посібник] [Електронний ресурс] / Т. М. Канівець. – Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2012. – 102 с. – Режим доступу : http://moodle.ndu.edu.ua/file.php/1/Konivets_Osnovy_Ped_Jtsinuvannia.pdf.
3. Project title: Transformative Research Activities. Cultural diversities and Education in Science [Electronic resource] / National coordinator E. Bolzano. – Access mode : <http://www.fisica.unina.it/traces/attachments/article/60/D2.1-Italy.pdf>
4. Сбруєва А. А. Тенденції розвитку європейського простору педагогічної освіти в умовах побудови суспільства знань [Електронний ресурс] / А. А. Сбруєва. – Режим доступу : <http://eprints.zu.edu.ua/2076/1/08saapsz.pdf>
5. The evaluation dimension – Report on recent trends in teacher education in Italy [Electronic resource] / Essa Luisa Santelli Beccegato & Lenella Breveglieri. – Access mode : <http://ntee.umu.se/publications/v2n2/pdf/15Italy.pdf>